

KÜLTÜR BAĞLAMINDA KENT VE MEKÂNSAL ÖRGÜTLENME

URBAN AND SPATIAL ORGANIZATION IN THE CONTEXT OF CULTURE

Arş.Gör. Ürün Anıl ÖZDEMİR

İstanbul Kültür Üniversitesi

Sanat ve Tasarım Fakültesi İletişim Tasarımı Bölümü

urunanil@gmail.com

Özet

İnsan yaşamının tüm davranışlarını, düşüncelerini, inançlarını kısacası insana ait tüm eylem ve zihinsel faaliyetleri kapsayan kültür kavramı, belirli bir insanı, insan topluluğunu ya da toplumları daha iyi anlamak ve çözümlmek için birçok bilim dalının çalışma konusu olagelmıştır. Tarihsel süreç içerisinde insan çevresini, yaşamını, ilişkilerini ve geleceğini yaşadığı çağın ve toplumun kültürel içeriği çerçevesinde örgütlemiştir. İnsanların; barınmak, çalışmak, yaşamak, eğlenmek, dinlenmek ya da sosyalleşmek vb. amaçlara yönelik oluşturduğu mekânlar da bu eylemlerin yaşandığı topluluk ya da toplumların kültürüne göre oluşturulur. Bu bağlamda, mekân da kültürel etkileşimler sonucu oluşan bir örgütlenmedir. Çalışmada mekâna ve kentte mekânının oluşumunu inceleyen teorik araştırmalar sosyolojik yaklaşımlarla sınırlandırılarak kültür çerçevesinde irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, mekân, kent, insan.

Abstract

The concept of culture includes human life, behaviors, beliefs in brief all actions and thoughts. To understand a people or society in many disciplines has been the subject of culture. In the historical process of human, environment, life, relationships and the future of his era and the society has established the framework of cultural content. Spaces created with the aim of sheltering, working, living, to have fun, to rest or to socialize by community or communities cultural characteristics. In this context, space is an organization formed as a result of cultural interactions. The study aims to examines the formation of space and urban space which is limited with the theoretical approaches of sociological research will be discussed within the framework of culture.

Keywords: Culture, space, city, human.

Giriş

Kùltürün insan yaşamı üzerindeki düşünsel ve eylemsel belirleyiciliği, insanın varlığını ve eylemlerini sürdürdüğü mekân kavramı için de geçerlidir. İnsan tarafından oluşturulan mekânın içeriğini, insanın davranışlarını, yaşam biçimini, değer yargılarını, inançlarını, sanat üretimini örgütleme yetisine sahip olan kültürel değerler belirlemektedir.

Kùltürü oluşturan etkenler olarak sıralayabileceğimiz; inanç, görenek, davranış, yaşam biçimi, değer yargıları sosyal hayatı oluşturan eylem ve düşünceler, ilkel insandan modern insana insanın çevresini biçimlendirme sürecinde belirleyicidir. Zaman içerisinde mekân anlayışı kùltürün değişimi ve gelişimiyle birlikte dönüşmektedir. İkel insan için mekân; korunmak, sığınmak, ısınmak, barınmak ya da avlanmak vb eylemlerin yapılabildiği yer anlamına gelirken, modern yaşam biçimini benimsemiş ve kentte yaşayan insan için mekân kullanımı temel ihtiyaçlar dışında, sosyalleşmek, statü göstergesi ya da kimlik kazanma amaçları ile de seçilmektedir. Yaşadıkları, eğlendikleri, ikamet ettikleri, zaman geçirdikleri, sosyalleştikleri mekânlar sahip oldukları kùltürün dinamikleri çerçevesinde örgütlenmektedirler.

Mekân kuramları, mekân ve kùltürün etkileşimi ilkel insandan modern insana belirli bir tarihsel süreç içerisinde irdelenecektir. Sanayi devrimi ile birlikte, insanların geliri, günlük yaşam ritmi, zamanını geçirdiği mekânlar ve buna bağlı olarak mekânsal örgütlenmeleri değişmiştir. Sanayi devrimi ile başlayan üretim ve tüketim ilişkilerindeki değişiklikler köyden kente göçten, günümüz modern kent insanının yabancılaşmasına, insanın yaşadığı, kullandığı sonuç olarak eylemlerini geliştirdiği mekân anlayışını ve pratiklerini oluşturmuştur. Üretim ve tüketim eylemlerindeki değişiklikler, sanayileşme, seri üretime geçiş ve sanayi devrimini kapsayan dinamikler kır ve kent insanının karşılıklı etkileşimleriyle birlikte kùltürleri üzerinde de farklılaşmaya yol açmıştır.

Bu bağlamda; çalışmanın birinci bölümünde mekânın, ikinci bölümünde ise kùltürün kavramsal kökeni ve içeriği kuramsal yaklaşımlar ve kavramlar çerçevesinde tanımlanacaktır. Üçüncü bölümde ilkel insanın ve modern insanın yaşam dinamikleri çerçevesinde mekân kullanımı açıklanacak, dördüncü bölümde köyden kente göç ve feodal sistemden kapitalist sisteme geçiş sürecinde mekânın ve kùltürün insan eylemlerinin değişimiyle birlikte dönüşümü tartışılacak, sonuç olarak küreselleşme ve mekânın soyutlanmasına ulaşılabilecektir. Çalışmada mekânın ekonomik, kültürel ve politik değişimlerini sosyolojik yaklaşımlarla irdelleyen kuramcılara, konuyu sınırlandırmak ve kapsamını belirlemek amacı ile yer verilmiştir.

Mekâna psikolojik ya da fenomenolojik yaklaşımlar konunun içeriğine uygunluğu açısından çalışmaya dâhil edilmemiştir.

1. Mekânın kavramsal kökeni

Mekân ve kültürün eylemsel ve düşünsel etkileşimini ve teorik bağlantısını kurmak için öncelikle mekânın kavramsal ve felsefi kökenini açıklamak gerekirse; mekân Türkçe sözlükte; yer, ev, yurt, uzay, uzayın sınırlanmış parçası, bir yere yerleşmek ve var olanların içinde yer aldığı sınırlı büyüklükleri içine alan büyüklük, yer kaplama tanımlarını almıştır (Püsküllüoğlu, 1995).

Felsefe terminolojisinde mekân konusunda üç temel yaklaşım bulunmaktadır:

1-Mekânı hazne olarak yorumlayan görüşe göre mekân içinde bir şey olsun ya da olmasın var olan bir şeydir. Bu görüşe göre bir yerin mekân olabilmesi için o yerin varlığı dışında bir şeye ihtiyacı yoktur. İçinde insan ya da bir nesne olmasa da o yer tek başına mekân olarak nitelendirilebilir.

2- Bağıntısız mekân görüşünde ise mekânın varlığı içerdiği şeye bağlıdır. Şeyler var ise (insan ya da nesne) mekân da vardır, şeyler yok ise mekân da yoktur. Örneğin, durak olmayan boş bir alanda otobüs bekleyen insan beklediği süre içerisinde orayı mekân haline getirir, ya da bir otobüs durağı içinde insan olsun olmasın bulunduğu yeri mekân haline getirebilir. Ancak bir boşluğun ya da bir yerin mekân olabilmesi için bağıntı kurduğu bir şey (insan veya nesne) olması gerekmektedir.

3- Üçüncü mekân görüşü mekânı hazne olarak gören ve mekânı bağıntısız olarak tanımlayan diğer iki görüşün sentezidir; bu görüşe göre mekân çok yönlüdür, mekân ve şeyler (insan ya da nesne birbirini tamamlamaktadır (Cevizci, 1996). İnsanoğlu sahip olduğu inancın gereklerini yerine getirmek ve günlük yaşamlarında inançları ile daha yakın bir bağ kurabilmek için cami, kilise, tapınak vb. mekânlar oluşturmuşlardır.

İlkel kabilelerin tanrılar için yaptıkları törenler, ve ritüeller her zaman bu amaç için yapılmış bir yapı ya da kapalı bir alan içerisinde gerçekleştirilmese de yaşadıkları yerleşim yerinin belirli bir noktasında yapılmıştır. Bu törenler için kimi zaman kapalı bir mekân oluşturulmasa da eylemin sürekliliği ve varlığı o yere mekân niteliklerini kazandırmıştır.

2. Kültürün Tanımı

Kültür kavramının kelime kökeni Latince'de *tarım, ekmek ya da bakmak* anlamına gelen "Cultura" kelimesinden gelmektedir (Oktay, 2000: 89). Sosyal antropologların kültür tanımı, kültürün bilgi, inanç, sanat, ahlak ve gelenek olarak öğrenilmiş yapıyı gösterdiği şeklindeki tanıma dayanmaktadır (Marshall, 2003: 442). Örneğin Hindistan kültüründe yaşamı son bulan insanlar yakılır ve ganj nehrine bırakılır, Türk kültüründe ise yaşamı son bulan insanlar gömülür. Kültürün her toplumda değişkenlik göstermesinin temel nedeni toplumların bilgi, ahlak sanat ve gelenek anlayışlarının kendi tarihsel oluşum süreçlerinin birbirinden ayrılması sonucuyla birlikte farklılık göstermesidir. Kültür,

paylaşılan idealler, değerler ve davranış standartlarıdır (Haviland, 2002: 65). Her ne kadar kùltür, toplumlar ve insan toplulukları arasındaki farklılıkları belirlese de anı zamanda birleştirici özellikte taşımaktadır.

Birçok toplum kendisinden önce gelen toplumların yaşayış şekillerinden, gelenek görenek ya da davranış kalıplarından etkilenmekte ve kendi kùltürünü oluştururken geçmişte var olan bu kùltürler ve davranış kalıplarını da barındırmaktadır.

Bütün kùltürler iç içedir; hiçbirisi tek ve saf değildir, hepsi melez, heterojen, son derece farklılaştırılmıştır ve hiç biri tek parça değildir (Eagleton, 2000: 25). Toplumlar hiçbir zaman yalnız kalmamışlardır; en ayrıntı göründükleri zamanlarda bile topluluklar ya da sürüler ve etkileşim halinde olmuşlardır (Strauss, 2007: 24-25).

Diğer birçok alanda olduğu gibi sanat ve bilimde her çağ kendisinden önceki çağın var olan bilgi ve anlayışının üzerine kendi çağının içinde bulunduğu belirleyici etmenlere dayanarak yenilikler ve farklılıklar ekler. Bilimsel her gelişme ya da sanat akımları ve yenilikler kendisinden önceki çağın var olan verileri üzerinden yapılanmaktadır. Sanatın ve bilimin tüm alanları temelini ve içeriğini geçmişten alır üzerine ekledikleriyle geleceğe aktarır. Kùltür aynı zamanda Tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan her türlü değerlerle bunları kullanmada ve sonraki kuşaklara iletmede kullanılan insanın doğal ve toplumsal çevresinin egemenliğinin gösteren araçların tümüdür (Püsküllüoğlu, 1999). Bilimsel anlamda kùltür, *dini, sanatı, yapıp ettiğimiz her şeyi* içine alan karmaşık bir varlık alanıdır. O bütünlük içinde yer alan *her şey, her şeye bağlı ve bağımlıdır* (Güvenç, 1997: 14).

Smith' e göre kùltür; Bir insanın, grubun ya da toplumun yaşam biçiminin tümünü, faaliyetlerini, inançlarını ve göreneklerini belirtmektedir (2005: 14). Bauman (1999: 32) ise kùltürün yaşamları biçimlendiren bir kalıp olduğunu öne sürmüştür. Gelenek, görenek ve davranış biçimleri, olumlu ya da olumsuz eylemleri sınıflandırır, kendi değer yargılarına göre iyi ya da kötü kavramlarıyla ayırıştırır. Kùltür kurallara uymakla da ilgilidir (Eagleton, 2000: 12).

Sosyal bilimciler kùltür terimini kullandıklarında, gündelik konuşmaların içeriğinden daha az kısıtlayıcı bir kavramdan söz etmeye eğilim göstermiş olurlar. Sosyal bilimde kùltür, insan toplumunda biyolojik olarak değil, toplumsal araçlarla aktarılıp iletilen her şeyi anlatır.

Oysa bazen kùltürün yaygın kullanımının yalnızca sanatlarla sınırlı kaldığı göze çarpmaktadır. Bazı hayvan davranışçılara göre kùltür, insan toplumunun sembolik ve öğrenilmiş yönlerini anlatan genel bir terimdir (Marshall, 2003:442).

Kùltür kavramının sosyal ve doğa bilimleri açısından önemli bir inceleme konusu olduğu ve birçok disiplinin kendi kural ve teorileri kapsamında bu kavramı tanımladığı söylenebilir. Genel bir bakış açısıyla betimleyici tanımlar kùltürü sosyal hayatın toplamını oluşturan kapsamlı bir bütün olarak, tarihsel

tanımlar kültürü kuşaklar yoluyla zaman içinde aktarılan bir miras olarak, normatif tanımlar somut davranış ve eylem yapılarını biçimlendiren bir kural ya da yaşam biçimi olarak, psikolojik tanımlar ise insanların iletişim kurmasına, öğrenmesine ya da maddi ve duygusal ihtiyaçlarını karşılmasına imkân veren bir sorun çözücü araç olarak ifade etmektedir (Smith, 2005: 15-16). Kültür aynı zamanda bir toplumun duyuş, düşünüş, her türlü yaşayış ve sanat varlıklarının toplamıdır (Püsküllüoğlu, 1999).

3. İkel İnsandan 21. yy'a Mekân ve Kültür Etkileşimi

Bourdieu'ya göre; mekânsal ve zamansal deneyimler toplumsal ilişkilerin kodlanması ve yeniden üretiminde birincil araçlar ise; o zaman bu deneyimlerin gösterim tarzında bir değişiklik kesinlikle toplumsal ilişkilerde de bir değişim yaratacaktır. Kültür tanımlarında kültürün toplumsal ilişkileri belirleyen davranış kalıpları oluşturduğu ve insan yaşamını kendi normları ile belirlediği savlarını öne sürülmüştür, buradan hareketle insan ve mekân ilişkisinin kültürle derinden ilişkili olduğu ve kültürel norm ve alışkanlıkların mekân üzerinde oluşturucu, değiştirici ve belirleyici etkisi olduğu söylenebilir.

İnsan ve mekân ilişkisinde tarihsel sürece baktığımızda; ilkel toplumların inancına göre gökyüzü, güneşin, tanrıların mekânı kutsaldı. Yeryüzü bereketli. Mekân kutsallaştırılırken bir taraftan da hem iyi hem de kötü güçlerden arınarak toplumun sürekliliği sağlanıyordu. Burada ilkel insan yaşamında bile inan ve değerler dizgesinin mekân üzerindeki belirleyici etkisi görülmektedir. Lefebvre' e göre mekân tasarımı, insanların ilk aleti üretip doğayı tahrip etmeye başladıklarından hemen sonra onu yeniden düzenlemeleri ile başladı. Her toplum kendi toplumsal mekânını ve bu arada toplumsal zamanını üretti. Bu üretim sadece kültüre bağlı ve herhangi bir nesne ve "şeydeki" gibi değil, toplumların "ham doğa" üstündeki etkilerinin sonucu oldu (Demirkan, 2005: 47).

Ancak, insanların ilk aleti üretmeleri ve ürettiklerini doğa üzerinde kullanmaları, kendilerinden önce yaşayan insanlardan miras kalan kültür üzerine ekledikleri öğrenilmiş insan davranışlarının geliştirilmesi olarak nitelendirilebilir.

Modernliğin mekân-zaman anlayışı ile geleneksel toplumların mekân-zaman anlayışı arasında temel bir fark bulunmaktadır. Geleneksel toplumlarda mekân ve zaman toplumsal yaşama içkindir. Arada herhangi bir dolayım yoktur. Toplumsal ve gündelik yaşamın kriterleri, doğrudan bulunduğu "yer" in coğrafi ve kültürel özelliklerine, iklim koşullarına, gece-gündüz ya da mevsimlerin döngüselliliği gibi zamanın doğal ritmine bağlıdır. Örneğin tarlanın ekim zamanı, güneşin batımı ile yapılan işin paydos edilmesi gibi. Modern toplumlarda ise mekân ve zaman soyut olgulardır.

Toplumsal yapının sürekliliği ve ritmi ağırlıklı olarak ekonomik olgular tarafından belirlenir. Ekonomik olgular ve yeni üretim sistemleri, zaman ve özellikle de kent mekânını yeniden organize eder, vardiya sistemi çalışma, ya da işyerinde bulunmadan mekânı değiştirmeden evden üretim, ya da elektronik

teknolojisindeki gelişmeler sonucu üretilen işin ya da fikrin sanal ortamda bir mekândan bir mekâna iletilmesi gibi. Bugün modern kapitalist toplumlara özgü mekân-zaman anlayışı 16. yüzyıldan başlayarak gerçekleşen bir dizi gelişme sonucunda ortaya çıkmıştır.

Toplumsal yapının değişmesi, toplumsal yapıyı oluşturan sınıf ayrımlarının yeniden tanımlanması, kapalı yerel ekonomiden sanayi ve ticaretin kurallarının hakim olduğu bir topluma ve bugünün küresel kapitalist ekonomisine geçiş, teknolojik gelişmenin getirdiği kolaylıklar ve yaşama biçimlerinde meydana gelen değişiklikler mekân-zaman anlayışını dönüşümünde etkili olmuştur (Yırtıcı, Uluoğlu, 2004).

Sanayi Devrimi, 18. yüzyılın ikinci yarısından 19.yüzyılın ilk yarısına kadar olan dönemde gerçekleşen hızlı toplumsal, iktisadi, demografik ve teknolojik değişiklikleri anlatmak üzere kullanılan bir terimdir. Sanayi devriminin oluşumu ve devamında süregelen ekonomik, politik ve sosyolojik dinamikleri belirli başlıklar altında toplanabilir; **Demografik Geçiş:** Ölüm oranları azalmış, evlilik yaşı gerilemiş ve kırdan kente göçle bir değişim yaşanmıştır. İmalat sanayilerindeki iş gücü ihtiyacı, hızla genişlemekte olan kentsel bölgelere gelen insanların sayısında artış, yeni sanayi ve işçi sınıfının temelini atılmasına yol açmıştır.

Taşımacılık Ağı-Taşımacılıkta Yaşanan Devrim: 19. yüzyılın ilk yarısında demiryolu sisteminin bulunması, malların kırsal bölgeden kente daha kolay taşınmasını ve insanların seyahat ağlarının gelişip sıklaşmasını sağlamıştır.

Tarım Devrimi: Çiftçilik tekniklerini ilerleten teknolojik gelişmeler sonucu çiftçinin varlıklı hale gelmesi, tüketim olanaklarının artışı ve yaşam tarzı olarak kent orta sınıfıyla benzeşmeler başlaması iki kesim arasındaki sınırları azaltmış, bu iki sınıf arasında evlilikler artmış, çiftçiler sanayi işletmelerine sermaye sağlarken oğulları da kente özgü meslek kollarında eğitim görmeye yönelmiştir. Kent orta sınıfları bu gelişmeler sonrasında kırsal yaşam tarzını idealize etmiş ve kıra taşınmanın yollarını aramaya başlamıştır.

Sömürge Pazarının ve İleri Karakollarının Genişlemesi: Çoğalan sermaye yatırımları (tekstil, kömür madenciliği ve metal endüstrileri) imalat sanayilerini güçlendirmiştir. Denizaşırı ihracat önem kazanmıştır; özellikle İngiltere'nin sömürge yönetimi, bir zamanlar güçlü olan Hint tekstil ürünlerinin ihracat edilmesini yasaklayarak fiilen yok edebildiği Hindistan'a satış yapması yönünde ilerlemiştir.

Buhar Gücündeki İlerleme: Buhar gücündeki ilerlemelere bağlı teknolojik yenilikler ve gelişmeler de sanayi devriminin oluşturucularındandır (Marshall, 2003: 632-633).

Denizaşırı hareketlenmeler, yeni işçi sınıfının oluşması buna bağlı olarak kent nüfusundaki artış, tarım devrimi ile geliri artan ve kente göç eden çiftçi sınıfı mekânsal değişimleri oluşturan etmenlerdendir.

Modern dünyada başka bir deyişle 21.yüzyılda ise, her türlü mekânsal yapılanma ekonomik rasyonalitenin belirleyici etkisi altındadır. Kapitalist örgütlenme ve sermaye, diğer her şey gibi (emek, üretim ilişkileri ve araçları, işin örgütlenmesi, pazarlama) mekânı da karlılığını maksimize edecek bir araç olarak görür. Araçsallaşan mekân diğer tüm özellikleri göz ardı edilerek, ekonomik mantığı çerçevesinde altyapıya indirgenir, nesnelleşir. Mekânın, kapitalist ekonominin ihtiyaçlarına, gerekliliklerine ve değişen koşullarına bağlı olarak her defasında yeniden tarif edilir, örgütlenir, gerekirse tümden yok edilir ve yerini yeni ilişkilerin ve durumların alabileceği ortamlar yaratılır (Yırtıcı, 2009: 11-12). Kent mekânları da bu çerçevede değişir ve örgütlenir. Kapitalist ekonomi ve endüstri devrimi; tarım, hayvancılık ve el emeği gibi eylemlerle biçimlenen ekonomik sistemden, makine üretimi ve sanayileşmenin egemen olduğu bir sisteme geçiş süreci sonucunda oluşmuştur. Tüketimin bir kültür haline getirilmesi süreci ise kapitalizm ve endüstri devrimi sonucu üretim tekniklerinin modernleşmesi zemininde temellenmiştir. Üretim tekniklerindeki değişiklikler, mekânsal değişikliklere de yol açmıştır.

4. Mekân Kavramına Kültür Ekseninde Sosyolojik Yaklaşımlar

4.1. Köy Kültürüne ve Kent Kültürüne Ait Mekânsal Farklılıklar

Louis Wirth, köy ve kent arasındaki mekân örgütlenmesi farklılıklarının üç temel nedeni olduğunu savunmaktadır; 1. Ayrım, kayıtsızlık ve toplumsal mesafe yaratan büyüklük 2. Belirli roller yardımıyla insanların birbirleriyle ilişki kurmasını sağlayan, bu tür rollerin sahipleri arasında kentsel ayrımı ve daha büyük resmi düzenlemeleri gerektiren yoğunluk 3. Hiç kimsenin kendilerine tam bağımlılığı emretmediği, dolayısıyla insanların farklı ve değişken statülere sahip oldukları, farklı toplumsal çevrelere katıldıkları anlamına gelen heterojenlik (Urry, 1999: 23).

Birinci neden; nüfus çokluğu ve birçok farklı kültürün bir arada olması, benzer kültürlerin bir araya gelerek kapalı topluluklar oluşturması ve diğer farklı topluluklardan kendilerini ayırarak, korunma amaçlı kayıtsızlık davranışı geliştirmeleridir. Karşılıklı etkileşim sürecine katılanların sayısal çokluğu; gizil farklılıkların artmasına yol açmaktadır. Kent topluluğunun üyelerinin, kişisel özelliklerinin, mesleklerinin, kültürel yaşamlarının ve düşüncelerinin, bu yüzden, kırsal kesimde yaşayanlarınkine göre, daha da ayrı kutuplara ayrılmış olduğu beklenebilir (Serim, 2007). Kentlerdeki insanlar birbirlerine çok yakın mekânlarda yaşamakla beraber çoğunlukla birbirlerini tanımazlar. İnsanların başkaları ile olan teması kısa ömürlü ve bölük-pörçük bir ilişkiye dayanır. Bu ilişkiler içsel bir tatminden ziyade çıkar üzerine kurulu; anonim değil kişisel ilişkilere dayanır. Birey manevi değerler, katılma ve yardımlaşma duygusu ve içinden gelen kendini ifade edebilme yetisi gibi özelliklerden soyutlanmıştır (Yılmaz, 2010). İkinci neden; insan yoğunluğundan kaynaklanan karmaşalara engel olmak

ve var olan düzenin devam ettirilebilmesi için ast statü farklılıkları ya da belirli yasal düzenlemelerle hareket alanlarının kısıtlanmasıdır.

Çalışılan yer, yapılan işin niteliği, gelir, ırksal ve etnik özellikler, toplumsal statü, gelenekler, alışkanlıklar, zevkler, tercihler ve önyargılar kentsel nüfusun farklı yerleşim yerlerine seçilip dağıtılmasında en önemli etmenler arasındadır, aynı konumda bulunan ve benzer gereksinimleri olan kimseler, bilinçli olarak ya da içinde buldukları koşulların bir gereği olarak farkında olmadan aynı yerlerde yaşamayı yeğlerler, ancak aralarında duygu ya da duyarlılık bağları olmayan bireylerin birbirlerine çok yakın bir biçimde yaşayıp beraber çalışması, rekabetin, ilerleme güdüsünün ve karşılıklı sömürünün artmasına yol açar. Bu durum göz önüne alındığında; sorumsuz davranışları ve çıkabilecek düzensizlikleri önlemek ve biçimsel denetime başvurma eğilimi vardır (Serim, 2007: 94-95). Ekolojik görüşten hareketle kalabalık ve yoğun bir nüfusun, farklılaşan ve belirli özellikler kazanan bölgeler ortaya çıkarmasını kaçınılmaz bir son olarak kabul eden Wirth'e göre, bitki ve hayvanlarda olduğu gibi işlevlerin farklılaşması ile daha fazla sayıda birey nispeten ufak bölgelerde bir arada yaşama fırsatı bulmuştur (Yılmaz, 2010: 254).

Üçüncü neden ise, insanlar kendi benzerleri ile gruplaşarak belirli topluluklar yaratsalar da büyük kentlerde, tam olarak belirlenmemiş sınırlar belirli alanlarda farklı kültürden insanları bir araya getirmektedir. Bir araya gelen farklı kültürlere ait insanlar (kentli, köylü) karşılıklı etkileşim içinde bulunmaktadır. Kentte daha çok sayıda insanın bulunması, kişisel farklılıkların daha da artmasına yol açmaktadır. Kentsel çevrede, bu tür değişik kişilik tiplerinin karşılıklı toplumsal etkileşim içinde bulunması, kast sınırlarını esnekleştirme ve sınıf yapısını karmaşıklaştırma eğilimini taşımakta, böylece toplumsal farklılaşmanın yapısının, daha çok bütünleşmiş durumda olan toplumlara göre daha fazla sayıda kola ayrılmasına ve farklılaşmasına yol açmaktadır, bireyler daha çok kırsal topluluklarda ya da ilkel toplumlarda gözlenebilen bir olgu olan, daha dar bir grupla geniş bir grubun iç içe geçmesini önlemek için ortak merkezli bir düzenlemeye izin vermezler (Serim, 2007: 95-96).

4.2. Feodalizm'den Kapitalizme, Göç ve Sanayileşme (Endüstrileşme)

Göç; siyasal, toplumsal ya da ekonomik nedenlerle bireylerin ya da toplulukların buldukları, oturdukları yerleşim yerini bırakarak başka bir yerleşim ya da başka bir ülkeye gitme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Püsküllüoğlu, 1999). Ancak yerleşme sisteminin değişmesi, nüfusun mekânsal dağılımının değişmesi anlamına geliyorsa, bu değişim sadece göçle oluşmamaktadır. Bu nedenle; göç yerine nüfusun mekânsal yeniden dağılımı kavramını kullanmak daha doğru olacaktır. Yerleşme sistemini sadece nüfus dağılımı üzerinden tanımlanmamalıdır, kentteki bir bireyin kent koşullarının yarattığı farklılıktan (kent kültürü-köy kültürü farklılığı) dolayı kullandığı mekân türü, kullanma sıklığı, kullanma nedeni, enerji, yarattığı çöp, çevre ile ilişkileri köyde yaşayan bireyden farklıdır (Tekeli, 1978) (Ayda, Eraydın, 2006). İnsanoğlu kendi

bilincini, yaşamını ve dünyasını oluşturan bir varlıktır. Bu oluşum süreci çevresiyle etkileşimi sonucu belirlenir (Lefebvre, 1991).

Kültür, insanın toplum içinde kendini ve dolayısıyla toplumu ifade biçimidir. Bu ifade biçimi hareketli ve değişken bir karaktere sahiptir: İnsan toplumsal üretim tarzı ve ilişkilerinde yaptığı değişikliklerle yaşam biçimini, bu biçimin ifadesini ve dolayısıyla kültürünü de değiştirir. Yani kültürün değişimi ancak yaşamı ifade biçimlerinin değişimiyle gelir (Erdoğan, 2004).

Marks ve Engels sanayileşmenin köy nüfusunu azaltarak kasaba ve kente göçü arttıracığı, bu tür mekânsal değişimlerin yeni yaşam biçimleriyle birlikte insan davranışları ve yaşam süreçleri ile ilgili değişikliklere yol açacağını ve proleterya kültürünün oluşacağını savunmuşlardır.

Marks ve Engels açık biçimde, kapitalist sanayileşmenin nasıl endüstriyel kasaba ve kentlerin aşırı hızlı büyümesine yol açtığıyla ilgilenmişlerdir. Marks ve Engels, kapitalizmin insanların “doğal üstleri” ile olan feodal bağlarını koparacağını ileri sürer; bu durum burjuva sınıfını yerküre üzerinde pazarlar aramaya zorlamakta, bu da yerel ve bölgesel pazarları yok etmektedir; emekçi kitleler, proleteryaı oluşturacak ve kendisi için sınıf meydana getirecek şekilde fabrikalara yığılırlar; sendikacılığın gelişimine, kapitalizmin getirdiği gelişkin ulaşım ve iletişim yardım eder. Daha sonraki yapıtlarında Marks, kapitalist birikimin mekânın zaman tarafından yok edilmesine dayandığını ve sonuçta bu durumun zaman ve mekân boyunca tarım, endüstri ve nüfusta çarpıcı dönüşümler ürettiğini çözümlemektedir (Urry, 1999: 18-19). Günlük yaşamlarını tarımsal eylemlerle organize eden feodal kültür çerçevesinde örgütlenen insanların, sanayileşme ve endüstrileşme kapsamında zaman mekân kullanımları da yeni sisteme ayak uydurarak değişime uğramıştır.

4.3. Kentte Nüfus Yoğunluğu ve Yabancılaşma Sorunu

Bir topluluktaki insan sayısının birkaç yüzü aşması, topluluğun her bir üyesinin diğerlerini kişisel olarak tanıyabilmesi olasılığını azaltacaktır. **Max Weber**, bir yerde oturanların sayısının çok olmasının ve yerleşim yerlerinin yoğunlaşmasının, toplumbilimsel açıdan komşuluğun doğasında var olan, bir yerde oturanların birbirlerini karşılıklı olarak tanıyabilmelerinin olanaksızlaşması anlamına geldiğine dikkat çekmiştir. Sonuç olarak; insan sayısının artışı toplumsal ilişkilerin niteliğinde de değişmeyi beraberinde getirmektedir (Serim, 2007). İnsanlar kendilerine yakın davranış ve kültüre sahip olan insanlarla bir araya gelmektedir. Sayı artışı çoğu zaman sosyalleşmeyi artırıcı bir etken olmamaktadır. Eğer kentte yaşayan ve dışarıyla devamlı ilişki içinde olan insanların sayısı, neredeyse, bireylerin her karşılaştığı kimseyi tanıyor olduğu, üstelik daha iyi ilişkilerin gözlemlendiği küçük kentlerde iç ilişki kuran insanların sayısı ile karşılaştırılacak olursa, kentte yaşayan bir insanın tümüyle yalıtılmış ve algılanması güç bir ruhsal durum içinde bulunduğu ortaya çıkacaktır (Serim, 2007: 90).

Sonuç olarak, modern toplum koşullarında toplum coğrafi ve nüfus bakımından büyümekte, bireyler, gruplar ve sosyal tabakalar arasında; görüş ve inanç ayrılıklarıyla çelişkilerin yaşanmakta, geleneksel cemaat yaşamının sağladığı güven ve dayanışma duygusu zayıflamakta, giderek birbirini tanımayan insanlar bir araya gelmekte, toplumsal ilişki kültürlerinin yerel bağlamından koparak yeni bir zaman ve mekân bağlamına yerleşmektedir (Yüksel: 2006).

4.4. Kentin Rasyonalitesi ve Entellektüelizminin Kaynağı ve İfadesi Olarak Para

George Simmel boş bir mekâna anlam kazandıran biçimlerin beş temel özelliğini çözümlenmiştir. Bir mekânın eşsiz ya da biricik niteliği; bir mekânın mekânsal olarak “çerçevelenmiş” parça ve etkinliklere bölünebilme biçimleri; toplumsal etkinliklerin mekân içine yerleştirilebilme düzeyi; özellikle kentteki yakınlık/uzaklık derecesi ve görme duyusunun rolü; konumların değişme olanağı ve özellikle “yabancı” gelişimin sonuçları. Simmel’e göre mekân; toplumsal örgütlenmenin mekândan koparılması nedeniyle giderek öneminin azalmasına neden olmaktadır. Kentteki uyaran zenginliğiyle, insanlar çekingenlik ve duygular karşısında kayıtsızlık tavrı geliştirmek zorundadırlar. Küçük ölçekli cemaat ile karşılaştırıldığında modern kent, bireylere ve onların kendilerine özgü iç ve dış gelişimlerine mekânsal büyüklüğü nedeniyle ortam sağlar.

Ancak kent, kentin rasyonalitesi ve entellektüalizminin kaynağı ve ifadesi olan para ekonomisine dayanmaktadır. Akıl ve para insanlara yönelik pratik bir tutum içindedir. Duyguların ve davranışların aynı düzeye gelmesini sağlayan paradır. Para ekonomisi kesinlik ve dakiklik yaratır, insanları kendi etkinlik ilişkileriyle ilgili olarak daha hesapçı yapar, bu durum insanları etkinliklerini kesin şekilde programlamak zorunda bırakır (Urry, 1999). Toplumsal örgütlenmenin mekân ya da insan üzerinden değil de para ekonomisine dayanması insan davranışlarını yeni bir örgütlenme zorunluluğu yönünde biçimlendirmektedir. Bu yeni biçimlenmede insana ait kültürel değerlerin yerini ekonomik gerçeklikler almaktadır.

4.5. Kent İnsanının Yabancılaşma Sorunu

C. Bell ve H. Newby mekân kuramlarının sorunlarından biri olarak ‘cemaat’ kavramını irdelemiş ve mekân ile ilişkili üç farklı anlamını saptamışlardır; 1- Belirli bir yerleşim sınırını işaret etmek gibi basit bir topografik anlamı vardır. 2- Yerel insanlar ile kurumların toplumsal bağlantı derecesini belirten bir yerel toplumsal sistem olarak adlandırılmaktadır. 3- Kişisel bağları, ait olma ve sıcaklık duygusunu belirten özel bir tür insan birliği, ‘komünyon’ anlamına gelmektedir. Komünyon; yerleşim tipi tarafından zorunlu olarak üretilmemekte, rutin yakınlık yokluğundan da kaynaklanabilmektedir. Cemaat ideolojik olarak da anlaşabilmektedir. Benzer inanç ve değerlere sahip olan insanlar kent yaşamında karşılıklarına çıkan uzaklık kavramını cemaat ya da komünyon benzeri oluşumlarla aşmaya çalışmaktadırlar (Urry, 1999: 23). Cemaat benzer davranış inancı ya da yaşam tarzına sahip olan insanların duygu ve düşüncelerini

paylaşmasına bu açıdan kalabalıklar içinde benzerlerin birleşmesine ortam sağlamaktadır.

4.6. Nüfus Yoğunluğu ve Toplumsal Etkileşim

Ne zaman ne de mekâna maddi süreçlerden bağımsız nesnel anlamlar yüklenemeyeceği, bu kavramları temellendirmenin, ancak maddi süreçleri araştırmakla mümkün olacağı; **Emile Durkheim**'ın zaman ve mekânla ilgili yönelimlerini doğrulayan bir sonuçtur (Harvey, 2003: 230). Durkheim'in *De La Division Du Travail Social* kitabında belirttiği gibi; alan miktarı değişmeden orada yaşayan canlı sayısında bir artışın gerçekleşmesi, farklılık ve uzmanlaşmayı arttırıcı bir etkide bulunur, çünkü söz konusu alan yalnızca bu yolla artan sayıya yetebilecektir. Yoğunluk böylece, insanların ve etkinliklerinin farklılaşmasına yol açan kalabalığın etkisini güçlendirir ve toplumsal yapının karmaşıklığının artışı destekler (Serim, 2007). Ancak bu farklılaşmaya rağmen benzerler kültüre sahip insan ve topluluklar arasında dayanışma güçlenmektedir.

Durkheim dayanışma biçimleriyle ayırt edilen iki tip toplum olduğunu öne sürmektedir: 1- Mekânik (aynılık ya da benzerliğe dayalı) 2- Organik (farklılık ve bütünlüçiliğe dayalı). İşbölümünün gelişimi dramatik biçimde uzmanlaşmayı arttırmakta ve sonuçta mekânik toplumdan organik topluma geçişe yol açmaktadır. Bu yüksek işbölümü maddi ve manevi yoğunluktaki artış nedeniyle gerçekleşmektedir. Maddi yoğunluktaki artış, belirli bir alandaki iletişim yeni iletişim biçimlerinin gelişiminden, kasaba ve kentlerin büyümesinden kaynaklanan nüfus yoğunluğu artışını gerektirir. Manevi yoğunluk, toplumsal etkileşimin yoğunluğunun artışına işaret eder. Toplumun farklı kesimleri, insanların giderek daha çok ilişkiye ve etkileşime girmeleriyle, bireyselliklerini yitirmektedirler.

Elementary Forms kitabında Durkheim, mekân konusunda toplumsal bir kuram oluşturmaktadır. 1-Belirli bir toplumda herkesin mekânı benzer biçimde temsil etmesinden dolayı, bu tür nosyonların kaynağı toplumsaldır. 2-Bazı durumlarda mekânsal temsiller toplumsal örgütlenmenin egemen örüntülerini kültür kapsamında yansıtmaktadır (Urry, 1999:19).

4.7. Toplumsal Bir Ürün Olan Mekânın Yeniden Üretimi

Henri Lefebvre, soyut mekânı açıklarken onun 'toplumsal olan' üzerindeki belirleyici etkisini ve sosyal-mekânsal farklılıkların 'mekânın toplumsal ürünü' olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır. Sosyal ve mekânsal olanı birbirlerine ait ve parçası olarak diyalektik bir yaklaşım içinde ele alır (Otaner ve Keskin, 2005). Mekânın oluşturduğu toplumsal ürün sosyal ve mekânsal farklılıkları oluştururken belirleyici olan toplumsal davranış biçimleridir.

Lefebvre mekânı üç kategoride ele almaktadır; 1- Algı mekânı; Duyularla algılanan fiziksel mekân olarak tanımlanır. 2- Zihinsel mekân; Mantıksal soyutlamaları ve kavramsallaştırmaları içerir. 3- Sosyal Mekân; Sosyal bir ürün

olarak bireyin ve toplumun geçiş eylemleriyle (hafıza, deneyim) tanımlanır. Algı, zihin ve sosyal etmenler bireyin yaşadığı deneyim, hayat görüşü, ilişkileri, inançları ve yaşam biçimine dayanmaktadır (Erek, Ödekan, 2008). Lefebvre bu üç boyutlu yaşanan, algılanan ve hayal edilen boyutlar olarak niteler. Bu boyutlar arasındaki diyalektik ilişkileri, mekânsal pratiklerin tarihinin okunabilmesini olanaklı kılan dramatik bir gerilim odağı olarak görür (Harvey, 2003: 247).

Lefebvre'e göre yüzyılda kapitalizmin kendine özgü kültürel mantığı içinde yapılanan gündelik hayat, iş, eğlence ve dinlence olarak çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlenme ile yalnızca belirtilen aktiviteler değil; bu aktivitelerin gerçekteleğti mekânlar da birbirinden ayrılmaya başlamıştır. Özellikle 20. yüzyılın başlarında etkin olan bu anlayış, dünya savaşlarının hemen ertesinde yıkılan kentlerin fiziksel strüktürlerinin yeniden inşası konusunda da oldukça etkili olmuştur (Vural ve Yücel, 2006). Mekân tekrar tekrar üretilir, bu nedenle mücadele alnını temsil eder.

Arazi, bölge, yer gibi tüm mekânsal görüngüler, birleşik kuramsal bir yapı içerisinde üç öğe ile bir araya getirilirler. 1- Mekânsal Pratikler; bireysel rutinlerden, sistematik mntka ve bölge yaratımına dek uzanır. 2- Mekân Temsiliyetleri, bilgi biçimleri ve planlama teknikleri ve devlet aracılığıyla mekânı örgütleyen ve temsil eden pratiklerdir. 3- Temsiliyetin mekânları ya da mekânın kolektif deneyimleri; simgesel farklılaşmaları, kolektif fantezileri hâkim pratikler karşısında ki direnişleri ve ortaya çıkan kolektif ve bireysel biçimlerini kapsamaktadır (Urry, 1999: 43).

4.8. Mekânın Küreselleşme Bağlamında Yeniden Yapılanması

Manuel Castells gibi düşünürler, küreselleşme öncesinde “space of place” yani kentlerin tek tek ele alındığı yapının yerini, küreselleşme sonrasında “space of flows” yani akımlara dayalı mekânın aldığını ileri sürmektedirler. Dolayısıyla artık kentlerin tek başlarına nüfus, istihdam, ithalat, ihracat gibi verilerinin fazla bir anlam ifade etmediği savunulmaktadır. Kentler artık ortak bir mekân çerçevesinde bütünleşmektedirler. Bu gelişim, ağa katılmamış mekânın rolünü azaltırken, iletişim ağlarında yer alan mekânın rolünü artmaktadır. Mekânın (kentnin) aę içerisindeki statüsü ne kadar düşük ise yeni sisteme eklenmesi de o kadar zor olmaktadır. Dolayısıyla ağa eklenemeyen mekânların (kentlerin) strüktürel yapısı da o derecede geleneksel kalmakta ve o mekânın yeniden yapılanması da o kadar güç olmaktadır (Demir ve Çubuk, 2010).

Mekânın yeni olumu aynı zamanda ortak bir kültürü de gerektirmektedir. Castells, Althusser'in yapısalcı yeniliklere dayanarak; bilimsel bir disiplinin, uygun bir biçimde kurulmuş bir 'kuramsal nesneye' gereksinimi olduğu savını temel almış, kent (ve örtük olarak kır sosyolojisinin) bu tür bir kuramsal nesneye sahip olmadığını, bu tür bir nesnenin geliştirilmesi gerektiğini ve bu gelişimin, kapitalist ilişkilerin açılanan çelişkilerine yönelik ayırt edici bir 'yapısalcı' çözümlenmeye dayandırılacağını ileri sürmüştür. Giderek uluslararası temelde örgütlenen kapitalist ilişkilerin, artık üretimin değil 'kolektif tüketim' in, başka bir anlatımla devlet tarafından sağlanan hizmetlerin merkezi haline gelmiş ve

emek gücüne ait enerji ve becerilerin ‘yeniden üretilmesi’ için gerekli olan kasaba ve kentlere özel bir rol yüklediğini iddia etmiştir. Devlet tarafından sağlanan bu hizmetlerin her biri ve kolektif olarak sağlandıkları için ‘politize’ olmaktadır. Bu nedenle, ortaya çıkan şey, bu kolektif tüketim biçimleri içinde ve çevresinde yoğunlaşan bir kentsel politika alanıdır. Kentler, kolektif tüketim biçimleri aracılığıyla emek gücünün yeniden üretilmesini sağlayan toplumsal üretim ilişkilerindeki değişimlerden dolayı yeni tür politikaların merkezi olmaktadır. Bu açıdan, kentsel protesto biçimleri sonucunda oluşan ‘mekânsal’ biçim, değişen toplumsal üretim ilişkilerine göre açıklanabilmektedir (Urry, 1999: 24-25).

4.9. Kamusal Mekân

Karl Marx’ın toplumsal üretim ilişkilerinin mekânsal diyalektiği çözümlemesini kapitalist üretim ilişkileri ile ‘emek’ arasındaki çelişkilerin mekânsal biçimlenişi ile ilgili yaklaşımlarıyla Harvey, ‘kamusal olan mekân’ üzerindeki tartışmaları ile iz bırakmış olan toplumbilimciler arasındadır (Otaner ve Keskin, 2005).

Harvey’ *Social Justice and The City* (Kent ve Sosyal Adalet) kitabında, Mekânsal farklılaşmayı, mekânda nüfusun ve etkinliklerin dağılımı, gibi; coğrafyanın başlıca konularını ‘Liberal Formülasyonlar’, mekân ve üretim biçimleri arasındaki ilişkileri ise ‘Sosyalist Formülasyonlar’ olarak isimlendirmiştir. Bu ayrıştırmayı yaparken Harvey; coğrafya disiplininin dar-biçimsel niteliğini, ‘gerçek’i ve ‘değer’i köktenci biçimde ayırmasını, veri ölçüm sorunları konusundaki ‘saplantısı’ nı reddetmektedir. Liberal Formülasyonlar ve Sosyalist Formülasyonları birbirine bağlayan dört temel durum vardır:

- 1- Kuramın Doğası: Harvey, yöntembilim ile felsefe arasındaki yapay gördüğü ayrımı ortadan kaldırmaya ve söz konusu ayrımın olumsuz sonuçlarını aydınlatmaya çalışır.
- 2- Mekânın Doğası: Alışılmış ‘Mekân nedir?’ sorusunun yerine, ‘Farklı insan pratikleri alışkanlıkları nasıl farklı mekân kavramları yaratır?’ sorusunu ortaya koyar.
- 3- Toplumsal Adaletin Doğası: Toplumsal adaleti, ‘sonsuz adalet’in ve ahlakın bir konusu olarak algılama eğiliminden uzaklaşarak, ‘bir bütünsellik olarak toplum’ içinde işleyen toplumsal süreçlerle bağlantılı bir olgu olarak algılama eğilimine yaklaşır.
- 4- Kentbilim Doğası: Kentbilimi kendi içinde bir disiplin olarak değil, topluma yönelik bütünsel bir bakış açısı sağlayan bir disiplin olarak değerlendirmeye çalışır (Duru ve Alkan, 2002).

Harvey mekânı, hem insanı biçimlendirilen, hem de insan tarafından biçimlenen toplumsal boyut açısından ele almıştır. Toplumsal boyutta ise kültür en belirleyici faktörlerdendir.

4.10. Küresel Kültür Bağlamında Mekân

Anthony Giddens küreselleşmeyi zaman ve mekândaki dönüşümlerle ilgili görmektedir. Aynı zamanda zaman mekân muntıkası kavramını ortaya atmıştır. Örneğin, bir evdeki odalar mekânsal ve zamansal olarak muntikalara ayrılır. Farklı yapısal ilkelere göre örgütlenmiş toplum tipleri arasında zaman-mekân sınırları, temas ya da karşılaşma biçimleri vardır. Örneğin bir kabile toplumunun sınıflara bölünmüş bir toplumla karşı karşıya geldiği zaman-mekân sınırlarını incelemek önemlidir. Giddens'in farklı toplumların depolama kapasitesi, özellikle zaman ve mekân boyunca depolama dediği, güç-kapları kavramıdır. Sözlü kültürde, insan belleği gerçekte, tek enformasyon depolama ambarıdır. Sınıflara bölünmüş toplumlarda özellikle yazının gelişimiyle kent, birincil güç-kabı ya da potasına dönüşür. Aksine, kapitalist toplumlarda, hâkim durumdaki zaman-mekân güç kabı, toprak bakımından sınırlı olan ulus devlettir (Urry, 1999.)

Sonuç

Georg Simmel, Louis Wirth ve hatta Emile Durkheim, Karl Marx ve Max Weber daha kentsel olan alanlarda topluluk duygusunun yok olduğunu öne sürmüşlerdir. Kentleşmenin hızlanması ve büyük kentlerde çok sayıda insanın yaşamaya başlamasının topluluk duygusunun ve mekâna bağlılığın yok olmasına, genel olarak ise anonimleşme ve yabancılaşmaya yol açtığını, bunların da kentsel yaşam kalitesinin düşmesiyle sonuçlandığını savunmuşlardır (Mazumdar, 2003).

Evrensel zamanın temel alınmasıyla toplumsal hayat küresel sistem içinde yeniden örgütlenmiştir. Küresel haritalar mekânın da evrensel boyutlarda algılanmasını sağlamaktadır, bu sayede toplumsal ilişkiler mekâna bağımlı olmaktan kurtulmuş uzaktaki yerlerle etkileşim içine girilmiştir. Küreselleşmeye ilişkin ikinci yaklaşımda küreselleşmenin kültürler arası etkileşim sonucunda ortaya çıktığı düşünülmektedir. Ulusal zaman ve mekân içerisinde yer alan toplumsal ilişkiler artık farklılıkların vurgulandığı zaman ve mekânlara taşınmıştır. Küreselleşme son zamanlarda yaşanan toplumsal değişim ve dönüşümleri dünyanın değişen niteliğini anlamlı kılmaya yönelik bir kavram olarak kullanılmaktadır. Bu tartışmalar içinde kültürel karışım ve bunun temel kavramı Tüketim Kültürü bir ara formül olarak yeni bir değerlendirme olanağı sağlamıştır (İçli, 2001).

Eğlenmek, iletişim kurmak, ya da çalışmak amacı ile kullanılan mekânlar, günümüz teknoloji ve enformasyon ağında minimize olmuştur. Mekânların somuttan soyuta biçim ve içerik değiştirmesi günümüz modern insanı için bile zorlayıcı ve yabancı bir durum yaratmaktadır. Kaybolan toplumsallık duygusu, yabancılaşma tam olarak tanımlanamayan homojen kent kültürü, toplumların kültürü üzerinde bozulmalara yol açmaktadır. Tüketime ve kar odaklı eylemlere dayanan bu sistem, aynı zamanda kendi küresel kültürünü de oluşturmaktadır. Tüketim Kültürü, medya gibi araçlarla yayınlıdırılmakta, modern kent yaşamının dinamiklerini kendi eylemsel pratikleri üzerinden oluşturmaktadır.

21. yy. dinamikleri ve yeni teknolojilerin yaygınlaşması sonucu mekân kavramında birçok niteliksel ve niceliksel farklılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Bu farklılaşma ortak bir tüketim kültürü oluşturma çabasıyla birlikte, her kültürü kapsamayı ve her tür kültüre ulaşmayı hedeflemektedir. Bireyler günlük yaşamlarında eylemlerini alıştıkları doğal ritimde ve birbirleri ile yakın ilişkide değil, hızlı, sanal mekânlar üzerinden ve teknoloji aracılığı ile gerçekleştirmektedirler. Mekânsal sıkışmalar, küçülmeler ve zorunluluklar, her ne kadar küresel ölçekte yaşansa da, günümüz modern kent insanı için sorun teşkil etmektedir.

Kaynakça

- Bauman, G. (1999). *Çokkültürlülük Bilmecesi*. (Çev. Işıl Demirakin). Ankara: Dost Kitabevi.
- Cevizci, A. (1996). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Claude Levi-Strauss, Irk, Tarih ve Kültür , İstanbul: Metis Yayınları, 2007, s. 24-25.
- Demirkan, M. (2005). “Ütopik Bilincin Kutsaldan Profana Önlenemez Özgürleşmesi”, *Journal Of Istanbul Kültür Üniversitesi*, 1, 41-53.
- Demir, K. Çubuk, S. (2010). “Türkiye’de Metropolitan Kentlerin Nüfus Gelişimi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 193-215.
- Eagleton, T. (2000). *Kültür Yorumları*. (Çev. Özge Çelik). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Erdoğan, İ. (2004). “Popüler Kültürün Ne Olduğu Üzerine”, *Eğitim Dergisi Özel Sayı: Popüler Kültür ve Gençlik*, 5-57, 7-19.
- Erek, N. Ödekan, A. (2008). “Ekran ve Yer: Uzamsallık ve 1990’lardan sonra sanat üretimi”, *İTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 11-19.
- Güvenç, B. (1997). *Kültürün Abc’si*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Harvey, D. (2003). *Postmodernliğin Durumu*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Harvey, D. (2002). Yirminci Yüzyıl Kenti Ayten Alkan, Bülent Duru (Ed.). İstanbul: (ss.20-21). İmge Yayınevi.
- Haviland, W.A. (2002). *Kültürel Antropoloji*. (Çev. Hüsamettin İnaç, Seda Çiftçi). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- İçli, G. (2001). “Küreselleşme Ve Kültür”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 25, 2 163-172.
- John, U. (1999). *Mekânları Tüketmek*. İstanbul: Ayrıntı Yayınlar.
- Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. United Kingdom: Blackwell Publishing.
- Marshall, G. (2003). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mazumdar, S. (2003). Dosya: Kentsel Yaşam Kalitesi Kentsel Yaşam Kalitesi Ve Yer Duygusu. MimarlıkDergisi. <http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=53&RecID=1330>. 03.12.2010
- Oktay, M. (2000). *Davranış Bilimlerine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Otaner, F. Keskin, A. (2005). “Kentsel Geliştirmede Kamusal Alanların Kullanımı”, *İTÜ Mimarlık, Planlama Tasarım Dergisi*, 1, 107-114.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Serim, S. (2007). “20. Yüzyıl’da Mimarlık Bilgisi Ve Bağlamın Keşfi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 359-366.
- Smith, P. (2005). *Kültürel Kuram*. (Çev. Selime Güzelsarı, İbrahim Gündoğdu). İstanbul: -Babil Yayınları.
- Tekeli, İ. (1978). *Yerleşme Yapıları ve Göç Araştırmaları* Ayda Eraydın (Ed.). Değişen Mekân Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış içinde, (ss. 68-84). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Vural, T. Yücel, A. (2006). “Çağımızın yeni kamusal mekânları olan alışveriş merkezlerine eleştirel bir bakış”, *İTÜ Mimarlık, Planlama Tasarım Dergisi*, 1, 97-106
- Yılmaz, N. (2010). “Farklılaştırıcı Ve Ayrıştırıcı Bir Mekânizma Olarak Kentleşme”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 249-267.
- Yırtıcı, H. (2009). *Çağdaş Kapitalizmin Mekânsal Örgütlenmesi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yırtıcı, H., Uluoğlu, B. (2004). “Mekânın Altyapısal Dönüşümü”, *İTÜ Dergisi*, 1, 43-52.
- Yüksel, M. (2006). “Modernleşme, Toplumsal Yaşamın Hukuksallaşması ve Etik”, *İletişim Kuram ve Araştırmaları Dergisi*, 23, 217-232.